

الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛ موانع و فرصت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی

تبدیل شدن جمهوری اسلامی ایران به يك الگوی توانمند از يك کشور اسلامی پیشرفته در میان سایر کشورهای منطقه و مسلمان، لازمه‌اش مقابله با چالش‌های عمده منطقه‌ای و جهانی است. از سویی تحقق این الگوی اسلامی - ایرانی موفق خود نیازمند بهره‌گیری هر چه بیشتر و تقویت فرصت‌های پیش‌رو در دو بعد منطقه‌ای و بین‌المللی است.

تبدیل شدن جمهوری اسلامی ایران به يك الگوی توانمند از يك کشور اسلامی پیشرفته در میان سایر کشورهای منطقه و مسلمان، لازمه‌اش مقابله با چالش‌های عمده منطقه‌ای و جهانی است. از سویی تحقق این الگوی اسلامی - ایرانی موفق خود نیازمند بهره‌گیری هر چه بیشتر و تقویت فرصت‌های پیش‌رو در دو بعد منطقه‌ای و بین‌المللی است.

به گزارش خبرگزاری مهر، توسعه در جهان امروز الگویی غربی پیدا کرده است و کشورهای مختلف به ناچار جهت میزان پیشرفت و توسعه، خود را با معیارها و الگوهایی که آنان تدوین می‌نمایند می‌سنجند، جمهوری اسلامی-ایران با برپایی انقلاب اسلامی و بر هم زدن این معادله نشان داد که می‌توان بدون توجه به این الگوها و با توجه به الگوهای بومی و اسلامی نیز پیشرفت نمود..

این مقاله با بررسی فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی کشور در طی دوران بعد از انقلاب اسلامی موانع و راهکارهای رسیدن به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در دو سطح ملی و منطقه‌ای را بررسی کرده و با برشمردن این موانع و فرصت‌ها بیان می‌دارد که تبدیل شدن جمهوری اسلامی ایران به يك الگوی توانمند کشور اسلامی پیشرفته در میان سایر کشورهای منطقه و مسلمان، لازمه‌اش مقابله با چالش‌های عمده منطقه‌ای و جهانی از یک سو و بهره‌گیری هر چه بیشتر و تقویت فرصت‌های پیش‌رو در دو بعد منطقه‌ای و بین‌المللی از سویی دیگر می‌باشد.

اکنون اصل این مقاله را با هم می‌خوانیم:

مقدمه

امروزه توسعه در اصطلاحات سیاسی جهانی و بین‌المللی معانی مترادف با غربی شدن پیدا کرده است. در واقع تولید علم، و تحقق مراحل توسعه و پیشرفت تنها اختصاص به کشورهایی دارد که همه‌ی خصوصیات غربی بودن همچون فرهنگ، رفتار و جهت‌گیری سیاسی موافق با غرب را داشته باشند.

جهش قابل توجه جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌های علمی و فناوری طی سال‌های اخیر این معادله را از اساس با چالش مواجه ساخته است. کشوری مستقل و عزتمند که دارای يك ایدئولوژی مشروعیت بخش جدا از ایدئولوژی لیبرال - دموکراسی حاکم بر غرب می‌باشد، مسیرهای توسعه، پیشرفت و تولید علم را به دور از وابستگی به تولیدات غرب، فرهنگ و ارزش‌های غربی طی نموده است. الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت موضوعی است که امروزه در محافل علمی و دانشگاهی کشور مطرح شده و از سویی مقام معظم رهبری هم بارها مورد تأکید قرار گرفته است. ایشان ضمن تأکید بر اینکه الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت تنها مدل مناسب برای پیشرفت و تعالی کشور می‌باشد، تنظیم الگوی پیشرفت کشور بر اساس الگوی اسلامی - ایرانی را يك مسأله حیاتی می‌دانند. اما به هر حال ماهیت مستقل و متفاوت نظام جمهوری اسلامی ایران از هر آنچه مبنای پیشرفت و توسعه در غرب تلقی می‌گردد، باعث شده فشارها و تهدیدات بین‌المللی و منطقه‌ای متعددی در قالب چالش‌هایی برای جمهوری اسلامی ایجاد گردد و صد البته تحولات موجود جهانی و منطقه‌ای فرصت‌های قابل توجهی فراروی نظام جمهوری اسلامی قرار خواهد داد. در اینجا و در ابتدا ضمن تبیین موضوع پیشرفت و توسعه از دیدگاه مقام معظم رهبری، در دو بخش دیگر موضوع فراتر از چالش‌ها و فرصت‌های داخلی، چالش‌ها و فرصت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با رویکردی آینده‌پژوهانه ارزیابی می‌گردد.

مبحث اول- توسعه و پیشرفت؛ دیدگاه مقام معظم رهبری

به‌طور کلی، مفهوم پیشرفت عنصر محوری فلسفه‌ی تاریخ مدرن است که بر اساس آن، نگرش مدرن با نفی الگوی ایستای دیدگاه سنتی در باب تاریخ، معتقد است که انسان عامل و سازنده‌ی جهان است و از طریق افزایش دانش خود، موفق به کنترل جهان زندگی و طبیعت اطراف می‌شود و آن را در جهت اهداف خود شکل دهد و از این طریق، از یک وضعیت نابالغ و ناآگاهی، به‌سوی وضعیت بلوغ و آگاهی «پیشرفت» سیر کند. لذا مفهوم پیشرفت به معنای گذر انسان و جامعه‌ی او از یک وضعیت زیستی به مرحله‌ای دیگر است که به لحاظ استانداردهای خاص «پیشرفته‌تر» از مرحله‌ی قبلی است.

از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی ورود به دهه‌ی چهارم انقلاب اسلامی هر چند از سویی نگرانی‌های تثبیت این شجره‌ی طیبه را در قلب دوست‌داران آن آرام کرده است، اما افقی بزرگتر و خطیرتر را در مقابل آنان گشوده است. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با نگاهی دور و بلند به این افق، «عدالت و پیشرفت توأمان» را مبنای حرکت دهه‌ی چهارم انقلاب اسلامی قرار داده‌اند. ایشان بارها در سخنرانی‌ها و گردهمایی‌های متعدد بر ضرورت اهتمام مسئولین نظام برای تدوین «الگوی پیشرفت اسلامی» تأکید نموده و در طرح مسأله الگوی پیشرفت اسلامی نکات مهمی را یادآوری کرده‌اند: اولاً، ما وقتی می‌گوییم پیشرفت، نباید توسعه به مفهوم رایج غربی آن تداعی گردد، ثانیاً، مبانی معرفتی در نوع پیشرفت مطلوب یا نامطلوب تأثیر دارد؛ هر ملت و جامعه‌ای مبانی معرفتی، فلسفی و اخلاقی‌ای دارد که آن مبانی تعیین‌کننده است. و ثالثاً ایشان تأکید دارند که ما اگر نقاط افتراق پیشرفت با منطق اسلامی را با توسعه‌ی غربی می‌شماریم، نباید از نقاط اشتراک غفلت نماییم، یک نقاط اشتراکی هم وجود دارد که اینها در توسعه‌ی کشورهای توسعه‌یافته‌ی غربی کاملاً وجود داشته است. مثلاً روح ابتکار، اقدام و انضباط موارد

ضروری برای پیشرفت هستند¹.

رهبر معظم انقلاب اسلامی با تأکید بر اینکه در افق‌های آینده بر ضرورت ارائه الگویی اسلامی- ایرانی برای به پیش بردن آرمان‌ها و اهداف انقلاب اسلامی توجه دارند، در تبیین شاخص‌های جامعه‌ی توسعه‌یافته می‌فرمایند:

معیارهای پیشرفت عبارتند از:

– فراصنعتی شدن؛

– خودکفایی در نیازهای اساسی؛

– افزایش بهره‌وری؛

– ارتقای سطح سواد؛

– ارتقای خدمات‌رسانی به شهروندان؛

– افزایش امید به زندگی؛

– رشد ارتباطات؛

– مبتنی شدن روند تحول بر عناصر اصلی هویت ملی و آرمان‌های اساسی².

موانع

عدم کارایی منشورهای راهبردی بوروکراتیک کشور

یکی از مهمترین موضوعاتی که در بعد داخلی از نظر فرهنگی مانعی عمده محسوب می‌گردد، بحث پایین بودن راندمان کاری در دستگاه‌های اداری و وزارتخانه‌های مختلف می‌باشد. با توجه به اینکه ما به دنبال تحقق يك الگوی بومی و اسلامی پیشرفت هستیم، و این می‌بایست جدا از ساختارهای مادی‌گرایانه حاکم بر پیشرفت در دنیای غرب باشد، توجه به افزایش میزان راندمان کیفی کار و فعالیت در همه‌ی دستگاه‌ها امری ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به روندهای کنونی سیستم بوروکراتیک کشور، به نظر می‌رسد که مدیریت آینده‌ی این سیستم در داخل کشور و تعیین جهت آن به سوی جدیت و کار مستمر، در همه‌ی دستگاه‌ها، نقش مؤثری در کمک به طراحی و اجرای الگوی مذکور خواهد داشت.

خروج نخبگان

سرمایه‌ی انسانی ماهر از مهم ترین عوامل انکارناپذیر توسعه‌ی اجتماعی و اقتصادی هر جامعه است. با توجه به اینکه ما سند چشم انداز 20 ساله‌ی کشور، برنامه‌ی پنجم توسعه و به تازگی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت را پیش‌روی خود داریم، تحقق سناریوی خروج نخبگان از کشور پیامدهای ناگواری خواهد داشت. یکی از محوری‌ترین توصیه‌های رهبر معظم انقلاب در خصوص الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، استفاده از نیروهای نخبه و توانمند داخلی است، و این امر با شناسایی افراد نخبه و با استعداد کشور، در زمینه‌های مختلف، و تخصیص بودجه‌های مناسب به فعالیت‌های آنان تحقق می‌یابد.

علوم انسانی غربی

از شاخص‌های اساسی رشد و توسعه در هر کشوری پژوهش پیرامون علوم انسانی است. اگر چه وقوع انقلاب اسلامی در ایران باعث گردیده است که وضعیت علوم انسانی در کشور روند رو به رشدی داشته باشد، اما نمی‌توان از این واقعیت هم به سادگی گذشت که هم اکنون بخش قابل توجهی از سرفصل‌های علوم انسانی برگرفته از نظریه‌ها و اندیشه‌های دنیای غرب است. این آسیب می‌تواند در طراحی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت که اساس طرح آن بر استفاده از توانایی‌های بومی و ملی بوده است، در آینده و در صورت عدم اصلاح، به عنوان مانعی جدی در راه تحقق این الگو مطرح گردد.

اقتصاد وابسته به نفت (اقتصاد تک‌محصولی)

اگر ما می‌خواهیم با ارائه‌ی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت حرف جدیدی در عرصه‌ی بین‌المللی و سیاست خارجی داشته باشیم نیازمند اقتصادی هستیم که در مواقع حساس و بحرانی کمترین میزان آسیب‌پذیری را داشته باشد. تداوم وابستگی به صادرات نفت به ضرر صنایع بومی و تولیدی داخل بوده، و به عنوان مانعی جدی بر سر راه تحقق این الگو مطرح خواهد شد. تنوع بخشی به صادرات، سرمایه‌گذاری بیشتر در صنایع داخلی، و افزایش سطح تولید را در پی خواهد داشت که این خود یکی از عوامل زمینه‌ساز تحقق الگوی موردنظر پیشرفت می‌باشد.

تورم و بحران اشتغال

یکی از مهم‌ترین رویکردهای هر نظام اقتصادی، کنترل تورم و پایین نگه داشتن آن، به منظور تأمین رشد و توسعه‌ی اقتصادی پایدار است. اگر چه بخش عمده‌ای از تورم داخلی ناشی از اعمال تحریم‌های یک‌جانبه و ناعادلانه‌ی بین‌المللی، و اخیراً بحران جهانی اقتصاد است، اما بخش عمده‌ای از آن به نحوه‌ی هدایت جریان اقتصادی کشور و مدیریت اقتصادی آن بر می‌گردد که می‌بایست جهت‌گیری مناسب‌تری در راستای مقابله با افزایش تورم داشته باشد. درخصوص اشتغال هم ذکر این نکته ضروری است که امروز قشر تحصیل‌کرده آمار قابل توجهی از قشر بی‌کار جامعه را به خود اختصاص داده است. با عدم مدیریت تورم و اشتغال نیروی کار، الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت که یکی از لوازم تحقق آن همت و تلاش مضاعف، و بازتعریف مجموعه‌ای از فعالیت‌های بوروکراتیک اداری کشور یا تجدید نظر در آنها است، با مانع جدی روبه‌رو خواهد گشت.

وجود موانع سرمایه‌گذاری در کشور

یکی از موانع دیگر تحقق الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، با توجه به تحریم‌ها و فشارهای ناعادلانه‌ی بین‌المللی، سد نمودن راه

سرمایه‌گذاری در صنایع داخلی کشور است. نظام سلطه و استکبار جهانی در دو حیطه‌ی سخت‌افزاری، یعنی فشارهای بین‌المللی و اعمال تحریم‌های شدید بر علیه کشورها و شرکت‌هایی که تمایل به سرمایه‌گذاری در ایران دارند، و بعد نرم‌افزاری، یعنی ایجاد ایران هراسی و امنیتی کردن روابط کشورها با جمهوری اسلامی ایران، باعث سنگ‌اندازی جدی بر سر راه سرمایه‌گذاری در کشور به وجود است. رفع این مشکل نیازمند یک دیپلماسی فعال اقتصادی و سیاسی از سوی کارگزاران ذیربط نظام است.

ترتیبات امنیتی منطقه خلیج فارس و حضور قدرت‌های بیگانه

استراتژی آمریکا که در طی جنگ سرد در راستای مقابله با نفوذ کمونیسم در جهان حالت فراگیر و بین‌المللی داشت، بعد از جنگ سرد به صورت منطقه‌ای تدوین شد. یکی از مناطق عمده‌ی مورد توجه سیاست‌گذاران آمریکایی، منطقه‌ی خلیج فارس است. با وقوع حادثه‌ی 11 سپتامبر، تحولات عده‌ای در نظام بین‌الملل به وقوع پیوست که خواه ناخواه بر امنیت منطقه‌ی خلیج فارس هم تأثیرگذار بود. پدیده‌ی تروریسم در این واقعه ضربه‌ی مهلکی بر آمریکا وارد ساخت، ریشه‌یابی این حوادث در کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس، باعث تغییرات قابل‌توجهی در استراتژی آمریکا در ارتباط با این حوزه‌ی جغرافیایی گردید که اشغال نظامی عراق گام مهم آن تلقی می‌شود.

ضروری است جمهوری اسلامی ایران با تغییر در برداشت‌ها و ذهنیت‌های به‌غلط شکل‌گرفته‌ی ناشی از حضور قدرت‌های بیگانه در خلیج فارس در میان کشورهای عرب منطقه، به اعتمادسازی روی آورده و تا حد ممکن نگرانی‌های موجود را برطرف نماید. بدون تردید بزرگ‌ترین نگرانی کشورهای منطقه از تحولات چشم‌گیر جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌ی فناوری هسته‌ای است که می‌تواند برای اینکه ارائه‌گر الگوی مناسبی از یک کشور پیشرفته با مبانی اسلامی-ایرانی باشد، با ایجاد نهادهای منطقه‌ای اعتمادساز و مشارکت‌های اقتصادی منطقه‌ای و همچنین انعقاد پیمان‌های متعدد دوجانبه هرگونه فضای نگرانی را در میان کشورهای خلیج فارس از میان بر دارد تا بتواند از تبدیل شدن امنیت منطقه خلیج فارس به یک تهدید در آینده جلوگیری نماید.

جهانی‌سازی

ارزش‌های بومی - مذهبی در ایران در حوزه‌ی جغرافیایی و تمدنی ویژه‌ی خود شکل گرفته است، لذا با آنچه که در منظومه‌ی فکری غرب وجود دارد ناهمخوان است. امروز در عرصه‌ی جهانی‌سازی، فرهنگ لیبرال دموکراسی به‌عنوان نقطه‌ی اتکای تمدن غرب سایه‌ی خود را بر سایر فرهنگ‌های جهانی گسترانیده است. در عرصه‌ی اقتصاد هم امروز کشورهای قدرتمند عرصه‌ی اقتصاد جهان را در اختیار خود قرار داده و با انحصار در سازمان‌هایی مثل تجارت جهانی، صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی برای دنیا تصمیم‌گیری می‌کنند و درواقع سعی بر هر چه بیشتر جهانی شدن اقتصاد دارند. سیاست هم به نوبه‌ی خود در حال جهانی شدن است. جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری که مدعی است الگوی واقعی و اساسی را از یک نمونه‌ی پیشرفت و توسعه‌ی اسلامی ارائه دهد، قاعدتاً چالش عمده‌ای در این حوزه خواهد داشت.

تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی

یکی از تنگناها و چالش‌های فراوانی پیشرفت و توسعه‌ی نظام جمهوری اسلامی موضوع تحریم‌های ناعادلانه‌ی بین‌المللی است. اگرچه، وجود تحریم‌ها تاکنون نتوانسته اهداف خود را محقق سازد. اما به هر حال کسی نمی‌تواند منکر اثرات منفی این تحریم‌ها بر اقتصاد کشور در بلندمدت و آینده‌ی اقتصادی کشور به‌ویژه در صورت افزایش شدت آنها، باشد. گسترش هر چه بیشتر تعاملات بین‌المللی نظام به‌ویژه با کشورهای مسلمان و عدم تعهد و همچنین ایجاد فضای اعتمادساز بین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای مطرح در شورای امنیت سازمان ملل از طریق عضویت فعال در نهادهای بین‌المللی و... از جمله مواردی است که به مقابله با این چالش جدی و همچنین تحقق الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت و توسعه در منطقه کمک خواهد کرد.

تبلیغات و جنگ روانی علیه اسلام و انقلاب اسلامی ایران

ایران‌هراسی یکی از راهبردهای تبلیغاتی و جنگ روانی در سیاست خارجی آمریکا و برخی از کشورهای اروپایی، علیه جمهوری اسلامی ایران است. آمریکا و برخی از کشورهای غربی همواره با رویکرد تخاصمی مسائل مرتبط با ایران را منعکس می‌نمایند به گونه‌ای که جمهوری اسلامی ایران در نظر مخاطب، تهدیدی علیه صلح و امنیت منطقه و جهان معرفی می‌گردد. رصد و محوریابی جنگ روانی نظام سلطه علیه ایران مؤید این موضوع است. به‌طور کلی راهبرد ایران‌هراسی مشتمل بر هفت محور می‌باشد که عبارتند از:

- القاء دسترسی ایران به سلاح‌های هسته‌ای؛

- حمایت ایران از تروریسم؛

- نقض حقوق بشر در ایران؛

- القاء تهاجمی بودن فناوری‌های دفاعی ایران؛

- القاء دخالت جمهوری اسلامی ایران در امور کشورها؛

- القاء مخالفت ایران با صلح و ثبات منطقه‌ای.

بخش دوم- فرصت‌ها

وجود بخش خصوصی فعال در حوزه‌ی اقتصاد

با توجه به این واقعیت که در شرایط کنونی اقتصاد جهانی، بخش خصوصی در توسعه‌ی کشورها دارای نقش بسیار حائز اهمیتی است، در جمهوری اسلامی ایران نیز، با اجرای اصل 44 قانون اساسی، زمینه برای فعالیت بخش خصوصی فراهم شده

است. حضور قدرتمند بخش خصوصی نیز به نوبه‌ی خود منجر به ایجاد زمینه‌های لازم برای پیشرفت اقتصادی کشور تا به امروز گردیده و در آینده‌ای نزدیک با اجرای همه‌جانبه‌ی اصل 44 می‌توان پیشران مهمی در عرصه‌ی پیشرفت به شمار آید.

افزایش رابطه‌ی صنعت و دانشگاه

دانشگاه جایگاه اصلی تولید علم، دانش و تکنولوژی است، و هرگونه گسترش رابطه‌ی دانشگاه و صنعت باعث تسریع و تسهیل رشد و پیشرفت اقتصادی و صنعتی کشور می‌گردد. با توجه به اهمیت این رابطه، در چند سال گذشته شاهد افزایش تعامل بخش صنعت و دانشگاه هستیم، که این امر منجر به توسعه‌ی فناوری در صنایع و بخش‌های تولیدی کشور شده است؛ و زمینه‌ی لازم برای خیزش اقتصادی کشور را فراهم آورده است. البته این رابطه نیازمند توجه بیشتری است، و با استقرار الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت اهمیت بیشتری نیز خواهد یافت.

توان صادراتی کشور و بازارهای منطقه‌ای

یکی دیگر از عوامل فرصت‌ساز در اقتصاد کشور افزایش توان صادراتی کشور در بخش تولید و خدمات مهندسی است که بسترهای لازم برای پیشرفت در حوزه‌ی اقتصاد کشور را فراهم می‌نماید. عامل بسیار مهم دیگری که در افزایش توان صادراتی کشور نقش دارد، وجود بازارهای اقتصادی گسترده در منطقه (شامل کشورهای عربی، کشورهای آسیای میانه، قفقاز، افغانستان و ...) است.

نیروی انسانی متخصص و باتجربه

با توجه به رشد علمی کشور، و همچنین پیگیری سیاست خودکفایی و استقلال اقتصادی کشور، شاهد رشد توان علمی و فنی متخصصان و فعالان اقتصادی کشور هستیم که باعث ارتقاء کمی و کیفی محصولات تولیدی کشور گردیده و روند روبه‌رشد توسعه‌ی اقتصادی کشور را تقویت نموده است.

انسجام و وحدت ملی

یکی دیگر از مولفه‌های فرصت‌آفرین در حوزه‌ی اجتماعی برخورداری از انسجام و وحدت در درون جامعه است. در ایران به دلیل وجود مولفه‌های مشترک تاریخی، فرهنگی، زبانی، دینی و ... شاهد میزان بالایی از انسجام و وحدت ملی هستیم. این انسجام ملی یکی از مولفه‌های اصلی فرصت‌ساز در توسعه‌ی کشور به شمار می‌رود. تجربه‌ی انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی و دوران سازندگی نشان دهنده‌ی نقش ویژه‌ی وحدت و همبستگی ملی در توسعه و موفقیت کشور می‌باشد.

مشروعیت مردمی نظام

اتکای جمهوری اسلامی ایران بر حمایت‌های مردمی یکی از ویژگی‌های اصلی نظام اسلامی کشور ما است. این مشروعیت مردمی از جمله فرصت‌های بنیادین پیش‌روی کشور در ادامه حرکت خویش است. چرا که اعتماد مردمی مهم‌ترین سرمایه‌ی یک نظام سیاسی در اجرای طرح‌های توسعه است، و بهره‌مندی از آن بسیاری از مشکلات پیش‌روی پیشرفت کشور را برطرف خواهد کرد.

توان گفتمان‌سازی انقلاب اسلامی

یکی از ضرورت‌ها و بایسته‌های اساسی برای موفقیت در ارائه الگوهای بومی توسعه، برخورداری از قدرت ایده‌پردازی و گفتمان‌سازی حول این ایده‌ها در سطح داخلی و بین‌المللی است. از این نظر انقلاب اسلامی و نظام ج.ا.ایران یکی از موفق‌ترین تجربه‌ها در ایده‌پردازی و گفتمان‌سازی در سطح داخلی و بین‌المللی را داراست. طرح ایده‌هایی مانند حکومت اسلامی، ولایت فقیه، بیداری اسلامی، استکبارستیزی و ... از جمله گفتمان‌هایی هستند که توسط ج.ا.ایران مطرح شده‌اند. با توجه به تجربه‌هایی که نظام اسلامی در ایده‌پردازی و گفتمان‌سازی کسب کرده است، و با توجه به ویژگی‌های خاص الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، به نظر می‌رسد که این الگو نیز از امکان بسیار بالایی برای تبدیل شدن به گفتمانی غالب در سطح داخلی و بین‌المللی برخوردار است.

افول تدریجی هژمونی آمریکا

با فروپاشی اتحاد شوروی، موقعیتی برای آمریکا ایجاد شد که در عرصه‌ی بین‌المللی دست بالاتر را پیدا کرده و در بحران‌های بین‌المللی مختلفی نظیر عراق، یوگسلاوی، سومالی، هائیتی و افغانستان مداخله نماید. اما به نظر می‌رسد تحولات پس از 11 سپتامبر هژمونی آمریکا را با چالش جدی مواجه ساخته و این کشور در حل بسیاری از معادلات و چالش‌های بین‌المللی به تنهایی قادر به اعمال سیاست‌های متناسب و موجه نخواهد بود. رویکردهای آینده‌پژوهانه در قالب روندهای 2025 و 2030 بر افول تدریجی هژمونی آمریکا تأکید دارند.

افزایش تقاضای جهانی انرژی

نیاز اقتصاد جهانی به انرژی باعث شده تا دولت‌های قدرتمند و صنعتی جهت حفظ رشد اقتصادی خود به تأمین انرژی مطمئن روی آورند. رویکردهای آینده‌پژوهانه از نیاز دو برابری به انرژی تا سال 2030 خبر می‌دهند. اتحادیه‌ی اروپا، چین، هند و ... نیاز شدیدی به بازار انرژی ایران در آینده پیدا خواهند کرد، با توجه به تأثیر قابل توجه بازار عظیم انرژی در سایر حوزه‌های پیشرفت و توسعه‌ی کشور می‌توان به ایجاد فرصت‌های متعدد این حوزه در آینده امیدوار بود. به‌عنوان مثال طرح تأسیس اوپک گازی در چند سال اخیر که مقام معظم رهبری هم بر آن تأکید نمودند، می‌تواند یکی از زمینه‌های بالندگی بیشتر توسعه و پیشرفت کشور به‌عنوان یک الگوی اسلامی-ایرانی در منطقه باشد.

توان ضربه‌ی متقابل و قدرت بازدارندگی در مواجهه با تهدیدات

توانمندی‌های نظام در مهار و کنترل و مواجهه با بحران‌های داخلی و خارجی، شرایطی را برای کشور فراهم کرده که در مواجهه با هر تهدید داخلی و خارجی پاسخ‌گو است. روحیه‌ی اعتماد به نفس و خودباوری که در سایه‌ی دستاوردهایی چون عرصه‌ی انرژی هسته‌ای، سلول‌های بنیادین، نانو تکنولوژی، بیوتکنولوژی و... ایجاد شده ایران را در مقطع تاریخی حساسی قرار داده که در حال گذر از توسعه نیافتگی و ورود به دوران پیشرفت، رفاه، معنویت، عدالت و اقتدار می‌باشد. این موضوع خود تأثیر قابل توجهی بر ارائه‌ی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت خواهد داشت. چرا که الگوی مذکور با پشتوانه‌ی توانمندی‌های بومی و داخلی در عرصه‌ی تکنولوژی‌های دفاعی و فناوری از قدرت اقناع‌کنندگی بیشتری برخوردار خواهد بود.

نتیجه‌گیری

بر اساس آنچه گفته شد و هر آنچه در فرمایشات مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته بود، ابعاد تحول و پیشرفت در نگاه ویژه‌ی نظام اسلامی همچون افزایش ثروت ملی، عدالت‌طلبی، اقتدار علمی، عزت‌ملی، مبارزه با فساد، بی‌کاری و تبعیض، انضباط اجتماعی، استقلال فرهنگی و... یک مدل ایده‌آل کارآمد توسعه و پیشرفت در جامعه‌ی اسلامی محسوب می‌گردد. تبدیل شدن جمهوری اسلامی ایران به یک الگوی توانمند از یک کشور اسلامی پیشرفته در میان سایر کشورهای منطقه و مسلمان، لازمه‌اش مقابله با چالش‌های عمده‌ی منطقه‌ای و جهانی است. از سویی تحقق این الگوی اسلامی-ایرانی موفق خود نیازمند بهره‌گیری هر چه بیشتر و تقویت فرصت‌های پیش‌رو در دو بعد منطقه‌ای و بین‌المللی است. با توجه به محدودیت‌های ساختار مادی و هنجاری نظام بین‌الملل و چالش‌های سطح منطقه و همچنین وجود فرصت‌هایی که نیازمند بهره‌وری بیشتر است، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری که قصد ارائه‌ی یک الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در سطح منطقه و جهان را دارد لازم است به این موارد توجه نماید:

- حضور فعال در مجامع و نهادهای بین‌المللی و اعتمادسازی جهانی برای شناساندن روحیه‌ی صلح‌طلبی و انسان‌دوستی نظام اسلامی به دنیا؛

- گسترش همکاری‌های منطقه‌ای به‌ویژه توسعه‌ی بازارهای اقتصادی منطقه که حتی‌الامکان می‌تواند تبلیغات غیرواقعی و منفی غرب از جمهوری اسلامی را خنثی نماید؛

- استفاده از مجاری غیررسمی دیپلماسی فرهنگی با توجه به سابقه‌ی دیرینه فرهنگ و تمدن اسلامی-ایرانی، می‌تواند تأثیرات قابل توجهی در رسیدن نظام جمهوری اسلامی ایران به جایگاه حقیقی خود در منطقه، دنیای اسلام و سطح بین‌الملل داشته باشد.

*نویسنده: دکتر فرزاد رستمی، دکتری روابط بین‌الملل و عضو هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه.

پی‌نوشتها:

1. <http://www.rajanews.com/detail.asp>

2. <http://www.rajanews.com/detail.asp>

**منبع: فصلنامه علوم انسانی اسلامی صدا، شماره 10.